

„TURYZM” 1992, z. 2

Jolanta Kostrzewa, Anita Wolaniuk

SPRAWOZDANIE Z ĆWICZEŃ TERENOWYCH WE FRANCJI
GRUPY PRACOWNIKÓW I STUDENTÓW SPECJALNOŚCI
GEOGRAFIA TURYZMU UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO

LE COMPTE-RENDU DES EXERCICES SUR LE TERRAIN
EN FRANCE, AUXQUELS ONT PARTICIPÉ LES TRAVAILLEURS
ET LES ÉTUDIANTS DE L'UNIVERSITÉ DE ŁÓDŹ,
SE SPÉCIALISANT DANS LA GÉOGRAPHIE DU TOURISME

REPORT ON FIELD STUDIES IN FRANCE OF A GROUP
OF FACULTY MEMBERS AND STUDENTS OF THE UNIVERSITY
OF ŁÓDŹ SPECIALISING IN GEOGRAPHY OF TOURISM

W ramach umowy o bezpośredniej współpracy między Uniwersyte-
tem w Angers a Uniwersytetem Łódzkim (Olszewska, Wycho-
wanie 1987, Dziegieć 1990, Olszewska, Wolaniuk
1991), kolejna, już czwarta 10-osobowa grupa (8 studentów, 2 pracow-
ników)¹ uczestniczyła w dniach 28.09—13.10.1991 r. w ćwiczeniach spe-
cjalizacyjnych we Francji (rys. 1).

Program ćwiczeń przygotowanych przez kolegów francuskich obej-
mował cztery bloki tematyczne:

- 1) zwiedzanie centrum historycznego Angers i jego strefy podmiejskiej;
- 2) zapoznanie się z sytuacją ekonomiczno-turystyczną Środkowego Finistère'u oraz funkcjonowaniem zakładów rolno-spożywczych Bre-
tanii;
- 3) zagospodarowanie turystyczne dolin rolniczych: na przykładzie
rzeki Vilaine w regionie Miscillac w Bretanii oraz doliny rzeki Mayenne
w regionie Angers;
- 4) odwiedzenie najciekawszych zabytków Paryża.

Pierwszy dzień naszego pobytu poświęcony był na zwiedzanie An-
gers, leżącego w strefie granicznej Masywu Armorykańskiego i doliny

Loary, na skrzyżowaniu różnych wpływów geograficznych i kulturowych. Takie położenie miasta wywarło swoje piętno na jego gospodarce i historii, pozostawiając liczne ślady i zabytki. Wśród walorów antropogenicznych tego miasta do najczęściej odwiedzanych należą: szpital św. Jana, zamek, katedra, Muzeum Davida D'Angers i klasztor Saint Aubin.

Jednym z najstarszych zabytków Angers jest leżący na prawym brzegu rzeki Maine szpital Saint Jean (św. Jana) zbudowany w latach 1174—1185 przez Henri II Plantagenêt — hrabiego Regionu Anjou. Jest to jednocześnie jeden z najstarszych szpitali Francji, a kompleks jego budynków obejmuje: kaplicę, pomieszczenia klasztorne, wirydarz, piwnice przeznaczone dla przechowywania wina, oraz salę dla chorych, gdzie obecnie mieści się Muzeum Jean Lourçat'a, wystawiające gobeliny tego autora z lat 1950—1960. Prezentują one wizję przyszłego świata i są odpowiedzią na gobeliny pt. Apokalipsa św. Jana, eksponowane w zamku w Angers.

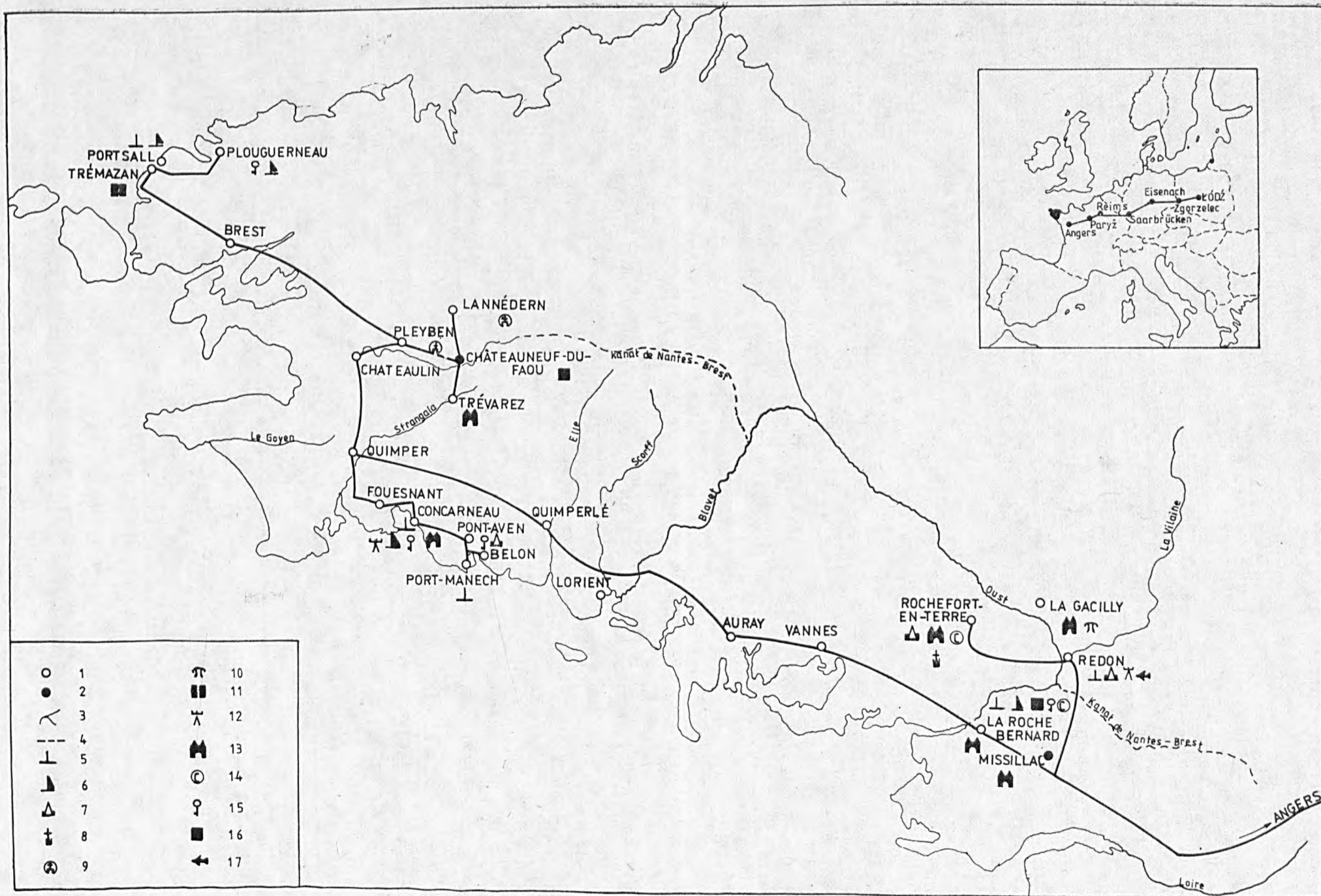
Do najczęściej odwiedzanych obiektów średniowiecznego centrum miasta należą: Chateau D'Angers — zamek zbudowany w latach 1228—1238 przez Saint Louis'a, jeden z najpiękniejszych zamków nad Loarą, który jest doskonałym przykładem średniowiecznej architektury obronnej. Wzniesiony został na wysokim brzegu rzeki Maine, z 17 wieżami i głęboką fosą, obecnie zagospodarowaną pięknym dywanem kwiatowym. Zwiedzając zamek nie można pominąć ekspozycji 75 gobelinów pt. Apokalipsa św. Jana z XIV w.

Nad całym Angers góruje katedra Saint-Maurice z przełomu XII/XIII w., do której prowadzi ozdobny portal, a we wnętrzu znajduje się barokowy ołtarz, witraże, neogotycka ambona.

Za katedrą w przeszłości rozciągały się stare mury miejskie, do których w późniejszym okresie dobudowano domy. Ze względu na wyeksponowanie katedry i zamku kamienice rozebrano, a wraz z nimi zniknęły pozostałości murów miejskich.

Kolejnym i niepowtarzalnym zabytkiem jest Muzeum Davida D'Angers utworzone w ruinach kościoła Toussaint, w którym zniszczony strop zastąpiono stalowo-szklaną konstrukcją efektownie oświetlającą wystawiane tam rzeźby. Muzeum to prezentuje dzieła tego wybitnego rzeźbiarza w postaci 20 monumentalnych modeli, 70 popiersi (m. in. Adama Mickiewicza) i kilkuset medalionów najznakomitszych osobistości świata.

Innym zabytkiem poznanym w czasie zwiedzania miasta jest XIII-wieczny klasztor Saint Aubin z zachowanymi z wieku XV romańskimi arkadami i freskami, gdzie obecnie mieści się prefektura Angers.

Rys. 1. Bretania

1 — najważniejsze miejscowości pd-zach. Bretanii; 2 — miejsce naszego pobytu; 3 — rzeki; 4 — kanał; 5 — przystań jachtowa; 6 — szkoła żeglarska; 7 — kościół, klasztor; 8 — kalwaria; 9 — kościół nieczynny; 10 — osobliwości skalne; 11 — ruiny; 12 — fortyfikacje; 13 — zamek; 14 — małe miasta i wioski o ciekawej architekturze; 15 — muzeum; 16 — wiejski ośrodek wakacyjny; 17 — lotnisko

Dessin 1. La Bretagne

1 — localités, d'importance de la Bretagne Sud-Ouest; 2 — lieu de notre séjour; 3 — rivières; 4 — canal; 5 — le port de yacht; 6 — école de navigation; 7 — église, couvent; 8 — calvaire; 9 — église fermée; 10 — curiosités de roche; 11 — ruines; 12 — fortifications; 13 — châteaux; 14 — petites villes, villages à l'architecture intéressante; 15 — musée; 16 — centre villageois de vacances; 17 — aéroport

Poza tym, dużym zainteresowaniem wśród zwiedzających cieszy się Dom Adama z XV w. usytuowany nieopodal katedry, bogato zdobiony drewnianymi rzeźbami mówiącymi o życiu jego bohatera.

Ta część starego miasta wyłączona jest z ruchu kołowego. To dzielnica zamieszkała przez ludzi zamożnych wyposażona w sklepy jubilerskie, antykwariaty, salony sztuki. Dopiero nieco dalej znajduje się centrum handlowe zamknięte bulwarami Foch'a nazywane umownie (Ch. Pihet) „drugimi murami”.

Podczas wycieczki w strefę podmiejską Angers mieliśmy okazję zapoznać się z walorami okolic Lac de Maine — jeziora położonego na zachód od miasta, będącego miejscem wypoczynku jego mieszkańców, uprawiających m. in. sporty wodne i jogging.

Kolejnym punktem wycieczki w strefę podmiejską było ujście la Main do Loary nieopodal Bouchemaine, a także zwiedzanie starego ośrodka kultu religijnego nad Loarą — Béhuard w odległości 15 km od Angers. W miejscowości tej znajdują się: Sanctuaire Sur Le Rocher (XV w.) oraz Notre Dame de Béhuard będące celem pielgrzymek wiernych z okolic Angers. Na uwagę zasługuje fakt, iż ta kilkudziesięcioosobowa wioska posiada bogate zaplecze socjalne, liczne hotele, restauracje, kawiarnie, sklepy z dewocjonaliami i bardzo duży parking. Miejscowa ludność potrafi czerpać dochody z odwiedzających sanktuarium.

Zgodnie z programem ćwiczeń dwukrotnie przebywaliśmy w Bretanii. W czasie pierwszego 5-dniowego pobytu w Środkowym Finistère mieszkaliśmy nieopodal Châteauneuf du Faou, w przysiółku o celtyckiej nazwie Ti Forn. Dawny budynek szkolny został zaadaptowany na potrzeby schroniska, gdzie w czasie wakacji organizowane są obozy i kolonie. Podczas pobytu dzieci mogą uczestniczyć w zajęciach sportowych — strzelać z łuku, wspinać się po skałach, pływać kajakiem lub canoë, uprawiać piesze wędrówki.

Z okazji przyjazdu naszego oraz 10-osobowej grupy polskich studentów przebywających na stażu rządowym w Angers zorganizowano spotkanie z przedstawicielami zrzeszenia gmin Środkowego Finistère'u, którzy przedstawili stan gospodarki tego rolniczego regionu. Jednocześnie poproszono nas, aby w czasie wizytowania tego regionu zastanowić się nad możliwościami jego rozwoju oraz promocji turystycznej, co miało być przedmiotem spotkania z merem kantonu Carhaix. Środkowy Finistère (43,5 tys. mieszkańców, w tym 17,4 tys. zawodowo czynnych) jest kantonem, w którym aż 32% zawodowo czynnych zatrudnionych jest w rolnictwie, podczas gdy w departamencie Finistère tylko 12%. Ciągła mechanizacja przemysłu rolno-spożywczego, zwiększenie wydajności produkcji, likwidacja miejsc pracy doprowadziły do zjawiska bezrobocia,

pozbawiając tym samym środków do życia wielu rolników i producentów żywności, nie wytrzymujących silnej konkurencji. Region ten, będąc zapleczem rolniczym Francji, posiada również wiele walorów krajoznawczych. Do najciekawszych miejscowości, które zwiedziliśmy, należą: Concarneau, Pont Aven i Trévarez.

Concarneau — nazwa bretońska Konk Kern liczy 18 tys. mieszkańców i dzieli się na kilka jednostek morfologicznych:

1. „Miasto zamknięte” leżące na skalistej wyspie jest przykładem starej fortecy miejskiej z XI—XII w. otoczonej potężnym murem, obecnie połączone z miastem na lądzie. W starych kamiennych domach mieszczą się hotele, kawiarnie, restauracje, reklamujące jakże odmienną kuchnię bretońską, specjalne naleśniki zwane crêpes, ciasteczka, cukierki, miód, a reklama połączona jest z degustacją dla przechodniów. Tu również znajduje się Muzeum Rybołówstwa, które prezentuje oprócz historii rozwoju miasta (Concarneau jest trzecim pod względem wielkości połowów portem Francji, a pierwszym pod względem połowów tuńczyka), faunę, florę morską i rzeczną, a także udostępnia do zwiedzania autentyczny kuter rybacki.

2. Miasto położone na stałym lądzie ze starą zabudową zblizoną do innych miast bretońskich.

3. Port rybacki.

4. Port jachtowy.

Concarneau, a szczególnie stare miasto, zostało zorganizowane z myślą o turystach, którzy przybywają tu niestety głównie w sezonie letnim. Poza sezonem, czego byliśmy świadkami, jest spokojne i trochę puste.

Zupełnie inny charakter prezentuje małowniczo rozciągnięte nad rzeką Aven miasto Pont Aven, które swój rozgłos i sławę zyskało dzięki międzynarodowej grupie malarzy, którzy w latach 1886—1896 pod przewodnictwem Gouguin'a stworzyli tutaj nowy gatunek artystyczny — syntetyzm. Ten krótkotrwały ruch, zrywając z tradycją XIX w. zrewolucjonizował sztukę i dał początek sztuce współczesnej. Małownicze położenie miasteczka, „Lasek Miłości” znajdujący się w jego północnej części, były i są nadal natchnieniem dla wielu artystów. Niemal w każdym domu mieści się tu galeria sztuki, uwagę zwraca dużo zieleni i skał, zabytkowe młyny oraz port jachtowy i pola tenisowe.

Zamek w Trévarez (obecnie w trakcie rekonstrukcji) jest interesującym przykładem zagospodarowania XIX-wiecznego obiektu. W prawym skrzydle zorganizowano ekspozycję malarstwa, głównie odbywają się tu wernisaże współczesnych artystów, a jedną ze stajni zamieniono na salę projekcyjną. Cały zamek otoczony jest dużym parkiem, do którego przyjeżdża miejscowa ludność na pikniki. Większy ruch turystyczny no-

towany tu jest w czasie świąt Bożego Narodzenia i festiwalu kwiatów. Zamek zatrudnia ośmiu pracowników, którzy zajmują się także parkiem-ogrodem botanicznym, promocją zamku i jego okolic poprzez wydawanie folderów, albumów malarskich, organizacji imprez świątecznych i folklorystycznych.

W czasie pobytu w Centre Finistère byliśmy bardzo serdecznie podejmowani nie tylko przez miejscową ludność, ale także przez władze czterech kantonów. Podczas spotkania z merem kantonu Carhaix—Plouguer p. Jeanem Pierre Jeudy i przedstawicielem miejscowej prasy mieliśmy okazję przedłożyć swoje spostrzeżenia i propozycje dotyczące możliwości turystycznego rozwoju tego regionu.

Warto nadmienić, iż nasz przyjazd do Finistère zbiegł się w czasie z wizytą wiceministra do spraw współpracy i integracji cudzoziemców — Kofi Yamakane. Wspólny program obejmował zwiedzenie największej rzeźni departamentu oraz spotkanie (coctail), w czasie którego przedstawiono problemy społeczno-ekonomiczne regionu.

W dużej mierze nasz pierwszy pobyt w Bretanii został zorganizowany dzięki p. Dominique Touret, który nie tylko prowadzi schronisko Ti Forn, ale jest doskonałym organizatorem turystyki w tym regionie, osobą powszechnie znaną i szanowaną.

Drugi pobyt w Bretanii (z grupą studentów francuskich) poza częścią poznawczą obejmował badania w zakresie inwentaryzacji gmin w dolinie rzeki Vilaine, które generalnie wykazały niewielkie jej zagospodarowanie turystyczne mimo rozlicznych walorów antropogenicznych i środowiska naturalnego.

W czasie tego wyjazdu zwiedziliśmy wieś rybacką La Roche Bernard, której historia sięga aż 920 r., kiedy to wiking im. Bernhardt zbudował na skalistym cyplu u ujścia Vilaine do Atlantyku swoją basztę. W miejscowości tej w jednym z XVII-wiecznych domów zorganizowano Muzeum Morskie, które oprócz historii regionu prezentuje jedne z pierwszych statków wojennych (słynne la couronne), o budowie których właśnie tutaj zdecydował w 1629 r. le Cardinal de Richelieu. Ponadto w muzeum można zobaczyć film opowiadający o dawnym i współczesnym życiu La Roche Bernard.

Niewątpliwą atrakcją pobytu w Miscillac był wieczór folkloru bretońskiego z degustacją specjalności regionu — wina cidre i naleśników crêpes, a wspólną polsko-francuską zabawę umilił śpiew i gra na gitarze naszych studentów.

Dużą osobliwością tego regionu okazał się założony na bagnach park krajobrazowy Gacilly, który oglądaliśmy przez okna wodolotu (bogata flora i fauna oraz malowniczy przełom rzeki przez granitowe skały)

przy dźwiękach celtyckiej muzyki w wykonaniu Alan'a Stivell na harfie. Wracając do Angers zwiedziliśmy ponadto stare miasto portowe Redon i kolejne już muzeum rybołówstwa, gdzie wysłuchaliśmy wykładu jednej z absolwentek Uniwersytetu w Angers poświęconego rozwojowi turystyki w okolicy Redon.

Po powrocie do Angers studenci w grupach polsko-francuskich prowadzili badania dotyczące waloryzacji obiektów przyrodniczych i antropogenicznych z punktu widzenia turystyki w dolinie rzeki Mayenne.

Badania wykonane przez studentów zarówno w Bretanii jak i w Angers prowadzone były w gminach słabo zagospodarowanych turystycznie i obejmowały dwie części. Pierwszą z nich stanowił wywiad z merem gminy nt. życia społeczno-gospodarczego, istniejącego zagospodarowania i ruchu turystycznego oraz możliwości promocji. Druga część badań polegała na pieszej penetracji terenu i inwentaryzacji obecnego stanu infrastruktury turystycznej, środowiska naturalnego i antropogenicznego, jak również sporządzeniu planów turystycznych badanych miejscowości.

Ostatnie dwa dni naszego pobytu we Francji poświęciliśmy na zwiedzenie najciekawszych obiektów Paryża — wieży Eiffla, Łuku Triumfalnego, katedry Notre-Dame, Centrum Pompidou, dzielnicy Iacińskiej, Sacré-Coeur, ogrodów Tuileries przylegających do Luwru oraz dzielnicy Défense.

Pobyt we Francji pozwolił nam poznać odrębny kulturowo, geograficznie i ekonomicznie region, jakim jest Bretania, który ujmuje nie tylko swoją zielenią, powagą i groźnym wyglądem granitowych skał, bogactwem flory i fauny, czystą wodą, surową architekturą, ale także otwartością i serdecznością jego mieszkańców. Odmienne folklor, wilgotne powietrze, kojąca celtycka muzyka — to dodatkowe nieodparte atuty tej osobliwej krainy tak „odległej” od metropolii Paryża.

PIŚMIENNICTWO

Dziegieć E., 1990, *Sprawozdanie z pobytu we Francji grupy pracowników i studentów specjalności geografia turystyki Uniwersytetu Łódzkiego*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Turyzm nr 6, s. 113—119.

Olszewska B., Wychowaniec A., 1987, *Sprawozdanie z ćwiczeń terenowych we Francji grupy pracowników i studentów specjalności geografia turystyki Uniwersytetu Łódzkiego*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Turyzm nr 3, s. 151—154.

Olszewska B., Wolaniuk A., 1991, *Sprawozdanie z ćwiczeń terenowych we Francji grupy pracowników i studentów specjalności geografia turystyki Uniwersytetu Łódzkiego*, „Turyzm”, t. 1, z. 1, s. 124—127.

mgr Anita Wolaniuk
mgr Jolanta Kostrzewa
Katedra Geografii Miast i Turyzmu
Uniwersytet Łódzki
al. Kościuszki 21
90-418 Łódź

Wpłynęło:
16 marca 1992 r.

¹ Jarosław Ferenc, Dorian Grzelka, Robert Lewandowski, Joanna Mesor, Sławomir Podsjedlik, Jacek Poławski, Jolanta Tyszkiewicz, Anna Ziarkowska — studenci oraz mgr Anita Wolaniuk i mgr Jolanta Kostrzewa — opiekunowie.

Jolanta Wojciechowska

SPRAWOZDANIE Z II KONFERENCJI TURYSTYCZNEJ
PT. „TURYSTYCZNE DNI SAKSONII”
DREZNO, 8—10 LISTOPADA 1991 R.

LE COMPTE-RENDU DE LA IIeme CONFÉRENCE TOURISTIQUE
„LES JOURS DE TOURISME DU SAXE”,
DRESDEN, 8—10 NOVEMBRE 1991

REPORT ON THE IInd TOURIST CONFERENCE
„TOURIST DAYS OF SAXONY”,
DRESDEN, 8th—10th NOVEMBER 1991

W Dreźnie w dniach 8—10 listopada 1991 r. odbyła się kolejna II konferencja pod nazwą „Turystyczne Dni Saksonii”, której głównym sponsorem (podobnie jak i poprzedniej) było Saksońskie Ministerstwo ds. Gospodarki i Zatrudnienia¹. Organizatorem i gospodarzem konferencji był Instytut Zagospodarowania Turystycznego Wyższej Szkoły Komunikacji w Dreźnie. Konferencja zgromadziła wielu specjalistów, przede wszystkim przedstawicieli szkół wyższych (uniwersytetów, akademii, instytutów i szkół technicznych) zarówno z terenu Niemiec i Austrii, jak i przedstawicieli szeregu instytucji rządowych Niemiec (np. Niemieckiej Centrali Turystyki — DZT, Komitetu ds. Turystyki przy Federalnym Ministerstwie Gospodarki, Komisji Ochrony Środowis-